

PŘÍBĚH – MOST MEZI GENERACEMI

Marie PAVLOVSKÁ, Lenka REMSOVÁ

Souhrn: *V příspěvku představujeme jednu z možností, jak zlepšit vztahy mezi generacemi, a tím zlepšit i vztahy ve škole. Představujeme projekt Příběh – most mezi generacemi (seniorů, teenagerů, vysokoškoláků), který připravili a realizovali studenti specializace dramatická výchova PdF MU v Brně a který natolik zaujal, že v současné době jej studenti realizují na několika místech Jihomoravského kraje. V projektu bylo využito příběhů jako mezigeneračního mostu, pomocí nichž jsme se snažili docílit lepšího vzájemného poznání, zlepšit pohled seniorů na teenagery a opačně. Poukazujeme i na význam projektu pro studenty specializace DV, budoucí učitele a vychovatele, kteří během něj získali dovednosti a zkušenosti, které jsou tolik potřebné pro jejich budoucí práci.*

Klíčová slova: *zdravá škola, zdravé vztahy, senior, teenager, student, projekt, příběh.*

Motto:

Dnes žijeme, ale zítra se dnešek stane příběhem. Celý svět, celý lidský život je jedním dlouhým příběhem.“

(I.B. Winter, Pohádky a povídky)

V poslední době se stále častěji mluví o škole jako o místě, kde dochází k násilí, agresivitě, šikaně, krádežím, výjimečně k zabití. Co je příčinou těchto patologických jevů? Příčin je samozřejmě několik, ale jako jednu z nejdůležitějších můžeme označit špatné vztahy mezi učiteli a žáky, žáky navzájem, žáky a provozním personálem, žáky a návštěvníky školy, vztahy mezi generacemi. Co můžeme udělat proto, aby se vztahy zlepšily? Začít spolu **lépe a otevřeněji komunikovat**, tím se více poznat, být **empatičtí, otevření** a nebát se udělat **vstřícné gesto**. Nám se to podařilo díky projektu **Příběh – most mezi generacemi**. Tento projekt vznikl jako odpověď na „**nepochopené stáří a nechápající mláďá**“.

Vše začalo diskusí na semináři. Studenti, kteří pravidelně chodí na praxi do škol, se zamýšleli nad hloupými poznámkami teenagerů na vrub seniorů, kteří denně doprovázejí svá vnoučata před školu, a naopak, nad břitkými odpověďmi seniorů na vrub teenagerů, dále si všimli neucty žáků k paním uklizečkám, které povětšinou měly seniorský věk. Diskutovalo se o zdravých vztazích, o mezigeneračních problémech i o ne zrovna

nejlepších vztazích ve škole. Rozhodli jsme se vytvořit projekt, v jehož závěru by se generace seniorů i teenagerů setkaly. Cílovou skupinou se tedy stali senioři a žáci ZŠ. Spojkou mezi nimi byli studenti PdF MU.

Projekt jsme začali průzkumem u dané věkové skupiny a naším cílem bylo zjistit, co si myslí senioři o patnáctiletých, co si patnáctiletí myslí o seniorech.

Byli jsme překvapeni stereotypními odpověďmi. **Z nejčastějších odpovědí žáků:** *Senior je důchodce, který nic nedělá, ale bere peníze; nepotřebný člověk; nervózní člověk, který si krátí čas honbou za slevami v supermarketech; člověk, který zabíjí čas sledováním nesmyslných televizních seriálů nebo klábosením o nízkých důchodech v čekárně lékaře; člověk, který jenom poučuje apod.*

Z odpovědí seniorů: *Je to puberták, který jedná často v afektu; většinou nevychovanec; dítě, které neví, jak se chovat; děcko, které nemá na nic čas; neurvalec, z kterého jde strach; dítě, které napodobuje dospělého v těch horších věcech apod.*

O odpovědích jsme hodně přemýšleli. Snad nejdiskutovanější byla odpověď – senior je člověk, který jenom poučuje. Tato odpověď nás také přiměla k tomu, abychom projekt opravdu zrealizovali. Dali jsme si za cíl připravit vzájemné setkání seniorů a teenagerů tak, aby se o sobě co nejvíce dozvěděli, naslouchali si a možná i poopravili vzájemné mínění o sobě, změnili svůj úhel pohledu. Zároveň jsme si kladli otázku, jak to udělat, aby nedošlo pouze k formálnímu setkání, neboť nám šlo o vzájemné poznání. A protože pro dramatickou výchovu je typické pracovat s příběhem, i pro nás se stal **příběh spojovacím mostem** mezi těmito generacemi.

Obecně platí, že **příběhy nepoučují, ale chtějí být jen slyšeny**, neustále se opakují, jsou zasazené pouze do jiné doby, jsou věčné. Právě tohoto jsme se rozhodli využít. Využít příběhů k vzájemnému poznání. Nastalo hledání konkrétních skupin, které se později setkají. Skupinu seniorů jsme oslovili v kurzu „Co život dal a vzal“, který je jedním z mnoha kurzů pro seniory v Centru pro rodinu v Brně. Skupinu patnáctiletých tvořila devátá třída ZŠ Horácké nám. v Brně. Jedna skupina studentů se stala pravidelnými účastníky setkávání skupiny seniorů. Tito studenti se začali aktivně zapojovat do přímé práce se seniory, nabízeli hry pro rozvoj slovní zásoby, přinášeli úryvky z krásné i odborné literatury, na setkáních se začalo zpívat, vyprávěly se příběhy apod.

Téměř fascinující bylo pro mne pozorovat studenty při práci, být svědkem sdělování, naslouchání, prožívání, ale i zpětné vazby, být svědkem příběhů lidí, kteří si chtějí navzájem naslouchat, kteří hledají společnost lidí, přicházejí se vypovídat ze současných problémů, někteří se ba naopak vyrovnávají s minulostí, jiní jako by chtěli příběhy varovat ostatní před chybami. Protože příběhy byly poutavé, často humorné a zároveň nutily k přemýšlení, zapisovali jsme je a poté je zpracovávali. Vždy na novém sezení jsme přečetli již zpracované příběhy a musím říci, že senioři z nich měli opravdovou radost. Studenti si s každým vypovězeným příběhem odnášeli poznání něčeho hlubšího, než jsou jednotlivé životní osudy. Odnášeli si drobnou kamínky mozaiky, která poskládaná dává **obraz smyslu lidského života**. Některé studenty, především oboru sociální pedagog, tato práce natolik zaujala, že v ní pokračují. Příběhy, které měly obecnou platnost, jsme se rozhodli divadelně zpracovat a zprostředkovat je teenagerům.

Se skupinou žáků ZŠ pracovala převážně jejich učitelka českého jazyka, i když se zapojili i studenti. Bylo to způsobeno tím, že paní učitelka dávala studentům k dispozici hodiny slohu. Úkolem žáků bylo napsat příběhy, které vypovídají o radostech i

starostech patnáctiletých, příběhy, pomoci nichž by si senioři udělali či poopravili představy o mladých lidech tohoto věku. Přestože pracovali v rámci slohového vyučování, musíme konstatovat, že je práce nadchla a svůj úkol představit svoji generaci pomoci příběhů generaci seniorů vzali velmi vážně.

Samotnému setkání tedy předcházelo hodně přípravy. Vysokoškoláci poznali obě strany, své postřehy z jednotlivých setkání jsme probírali na seminářích DV a studenti byli napjatí, zda opravdu dojde k naplnění cíle, k vzájemnému generačnímu sdělování, naslouchání, porozumění a reflexi.

Studenti během probíhajícího projektu v rámci předmětu Dramatická výchova směřem k divadelnímu tvaru zpracovali čtyři příběhy seniorů do divadelního tvaru. Vybrali příběhy, které byly jednak úsměvné, jednak vypoovídaly o problémech, které se objevují v každé generaci – nucení do jídla, šikana, „harmonické“ sourozenecké vztahy, první láska. V rámci hlasové výchovy si pak připravili ostatní zachycené příběhy k přednesu.

Projekt byl realizován v Centru volnočasových aktivit Labyrint. Sešlo se 20 seniorů, 20 vysokoškoláků, 30 žáků 9. třídy ZŠ Horácké náměstí. Divadelní sál byl naplněn. Po přivítání začaly jednotlivé divadelní příběhy. Napětí, které nás tak trochu ochromovalo, po prvním příběhu zmizelo, neboť v očích seniorů se leskly slzy, deváťáci svým potleskem nešetřili. Nebyl to potlesk z povinnosti, ale opravdový, šel od srdce. Divadelně zpracované příběhy se střídaly se čtenými, na závěr přečetli své příběhy samotní žáci. Senioři i vysokoškoláci pozorně naslouchali. Po přečtení posledního příběhu nastal čas na diskusi, čas otázek a odpovědí. Tohoto okamžiku jsme se trochu báli. Bude mít vůbec někdo otázku, bude se chtít na něco zeptat? Ale bylo to zbytečné, protože najednou tu byla přímo smršť otázek. Senioři nestačili odpovídat. Strach, že jejich příběhy možná nebudou pro žáky aktuální, byl ten tam. Najednou teenageři viděli seniory, kteří seděli naproti nim, v jiném světle. Vždyť měli podobné problémy, které mají právě teď oni – první láska, násilí, zrada kamaráda, naschvály, odpustit nebo neodpustit apod. A když se jedna dívka zeptala, zda by mohla vztít přečíst příběh o koprovce rodičům, protože má naprosto stejné problémy s nucením do jídla, tak to byla úplně ta nejlepší odpověď na jejich obavy. Ale také senioři měli spoustu otázek na teenagery.

Při společné závěrečné reflexi o realizovaném projektu již na půdě PdF MU jsme se shodli, že je důležité příběhy předávat, protože i zde se opět potvrdilo, že příběhy jsou věčné, neustále se opakují, jsou jen zasazeny do jiné doby; že je důležité se setkávat, naslouchat si a snažit se o porozumění. Pro seniory byl tento projekt velkým povzbuzením, neboť se ukázalo, že mají stále co říct mladé generaci, pro žáky zase zjištěním, že podobné věci, které oni prožívají, senioři také zažili a jejich příběhy je mohou provázet na cestě poznání. A vysokoškoláci? Na projektu se podíleli studenti učitelství 1., 2. i 3. stupně, učitelství speciální i sociální pedagogiky. Z jejich reflexí vyplývá, že projekt je nejen zaujal, ale každého po svém obohatil. Studenti se učili naslouchání, porozumění, empatii, ale i literárním a divadelním dovednostem, učili se připravit a realizovat projekt a spoustu dalších věcí. I když tento konkrétní projekt skončil, přesto pokračuje dál, protože někteří studenti projekt Příběh – most mezi generacemi aplikují do místa svého bydliště, vidí v něm jeden ze způsobů, jak napomoci zdravým vztahům ve škole, společnosti, jak obohatit život v místě svého bydliště.

Jako příklad zde uvádím dva z příběhů, které jsme divadelně zpracovali a jsou aktuální i dnes.

Milostný dopis

V šesté třídě jsem se o kluky nezajímala, proto mě velmi překvapilo, když jsem objevila v lavici ve škole tento milostný dopis:

*Snášelová,
miluju Tě, přijď v pět hodin ke kostelu, když nepříjdeš, rozbiju ti dršku.*

Daufek

Daufek byl propadlík, největší grázl ze školy, všichni se ho báli a sloužili mu. Proto také, když se dozvěděli o mém milostném dopisu, napjatě čekali, co se bude dít. V autobuse ze školy mi všichni radili, abych tam šla, jinak že mi opravdu tu hubu rozbije. Docela mě zviklali a já se rozhodla, že tam půjdu. Ale osud chtěl jinak. Po příchodu ze školy rodiče pravili, že se jde odpoledne na pole a každá ruka je potřebná. Odporovat nemělo cenu. Na Daufka jsem při práci úplně zapomněla, ale večer po ulehnutí do postele jsem nemohla usnout. Co bude zítra?

Ráno jsem šla s velkým strachem k autobusu. Daufek už tam stál, spolužáci také. Ti netrpělivě čekali, co se stane. Včera se totiž šli téměř všichni podívat ke kostelu, zda přijdu a co Daufek. Nyní čekali, zda Daufek splní svou hrozbu a opravdu mi rozbije hubu. Kdyby se tenkrát uzavíraly sázky na rvačky, určitě by byl z 99 procent favoritem.

Po příchodu na zastávku jsem nic neřekla a postavila se před Daufka. Chvíli se na mě díval, ale pak to začalo. Rvali jsme se ze všech sil a ani jsme nepostřehli, že přijel autobus. Z něho vylítl pan Kadaňka, odtrhl nás od sebe a téměř vynesl do autobusu a řekl: „A nechci tady žádné popichování.“. Posadil si nás hned za sebe a jelo se. Celá cesta probíhala v naprosté tichosti, protože odporovat panu Kadaňkovi se nevyplácelo. Já jsem celou cestu zvažovala, co udělám po zastavení autobusu. Nakonec jsem se rozhodla pro úprk do školy. Ten se mi opravdu podařil a já si stačila dát aktovku do lavice a nachystat věci. Zkontrolovat úkoly už ne, protože v tu chvíli mě Daufek shodil na zem a začal do mě bušit. Já si to ovšem nenechala líbit a snažila se mu oplácat, jen co to šlo. Zcela vyčerpanou mě zachránil zvonek a příchod pana učitele. Celou hodinu jsem nabírala sílu. O přestávce to začalo znova. Rvačka jak má být. Tak to šlo všechny přestávky. Na konci vyučování jsem měla modřiny, roztržený svetr, nějaké škrábance a vykloubený malíček. Daufek měl natržené ucho, škrábance a roztrženou košili.

K autobusu s námi chodily kuchařky, tedy rvačka nebyla. Po příchodu do autobusu si všiml pan Kadaňka roztrženého svetry a toho, že jsem celá dovalená. Pátřavým pohledem se zastavil na Daufkovi. Ten také nevypadal nic moc. Otočil se ke kuchařkám a zavelel: „Dávejte na ty dva pozor!“ Ty si sedly tak, abychom se k sobě nedostali. Já jsem byla docela ráda, protože za celý den jsem toho měla dost. Asi i Daufek, protože při výstupu z autobusu na mě jen něco štěkl a odkráčel. Cítila jsem se jako vítěz. Ubránila jsem se! Zachovala si čest! Zároveň jsem cítila, že jsem dnešním dnem vlila i silu kamarádům k vzepření se Daufkovi. Když si na to vzpomenu, ještě dnes cítím obrovskou sílu a chuť postavit se jakémukoli násilí.

Koprová omáčka

Řícmanice je vesnička blízko Brna a právě tam jsem prožila svoje dětství. Protože jsem byla sirotek, vzala si mne k sobě stará teta, které jsem říkala babičko, a já jsem s ní v poklidu žila. Oběma nám bylo dobře. Vařily jsme, na co jsme měly chuť, dělaly jsme věci, které jsme měly rády, tedy spokojenost vládla naším domem. Poklid nám narušoval pouze občasný příjezd mé tety Adélky z Brna, dcery babičky. Na její příjezd jsme se obě vždy připravily a říkaly si, že sice ráno přijede, ale odpoledne odjede. Jeden den se musí vydržet.

Teta Adélka byla generál v sukních. Co řekla, to platilo, ani jsme se nesnažily o odpor. Tak nás opět jednu červencovou neděli překvapila. Na zahradě dozrávaly meruňky, sluníčko svítilo, neděle jako vymalovaná. Teta prošla zahradou a zjistila, že se nám vysemenil kopr, že ho máme všude, tedy se musí zpracovat. Místo pečeného kuřete bude k obědu koprovka. To bylo jedno z jídel, které jsme s babičkou nevařily, protože smrdí! Babička jen lehce namítla, že je neděle, ale Adélka se už pustila do vaření. Zvonny oznámily poledne a my jsme zasedly ke stolu. Když nás Adélka uviděla nad talířem koprovky, hned začala hubovat: „Maminko, Vám nemohu rozkázat, že to musíte sníst, ale měla byste mít rozum, ale Eliška to sní. Je v jídle rozmazlená a já jí neustoupím.“ A tak se opravdu i stalo. Babička přece jen trochu koprovky snědla, Adélka byla spokojená. Uklidily ze stolu, umylo se nádobí, ale já pořád seděla nad talířem koprovky. Myslela jsem, že mé slzy padající do talíře tetu obměkčí, to jsem se však přepočítala. Při odchodu z kuchyně mi jen řekla: „Budeš tady sedět tak dlouho, dokud to nesníš.“ Teta i babička odešly do altánku na zahradě a četly si Vlastu Javořickou. Jak já jsem tu koprovku nenáviděla! Slzy nepomohly, proto jsem se začala rozhlížet po kuchyni. Oči mi padly na kredenc, v něm stála soška Panny Marie. Začala jsem se modlit: „Panenko Maria, pomoz mi s tou koprovkou, já ji opravdu nesním.“ A najednou se mi rozsvítilo. Šla jsem ke kredenci, otevřela dvířka, vzala do rukou sošku a podívala se na ni ze všech stran. Byla dutá. Akce začala. Nejdříve koprovka, vajíčko a nakonec zalepit knedlíkem. Sošku jsem vrátila na místo, kredenc zavřela. Ještě jsem stačila poděkovat Panence Marii, že mi vnukla takový nápad, a už tu byla teta. Podívala se na talíř, usmála se, pohladila mě po vlasech a zavolala na babičku: „Vidíš, všechno snědla, musíš být trochu přísnější a z Elišky bude poslušné děvče.“ Já jsem se v duchu styděla, ale omlouvala jsem to tím, že mi přece pomohla sama Panna Maria.

Literatura

- BLÁHOVÁ, K. *Uvedení do systému školní dramatiky*. Praha: IPOS, 1996. ISBN 80-7068-070-9.
- DISMAN, M. *Receptář dramatické výchovy*. Praha: SPN, 1976.
- HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život 1*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-79-8.
- HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život 2*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-80-1.
- HICKSON, A. *Dramatické a akční hry*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-387-0.
- KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-123-1.
- MACHKOVÁ, E. *Metodika dramatické výchovy*. Praha: ARTAMA, 1993. ISBN 80-7068-105-5.

- MACHKOVÁ, E. *Struktura výchovné dramatiky a příprava učitele*. Praha: DAMU, 1993.
- MACHKOVÁ, E. *Základy dramatické výchovy*. Praha: SPN, 1980
- MAJZLANOVÁ, K. Uplatnění dramaterapie v léčebno-výchovném procese. *Tvořivá dramatika*. Praha: ARTAMA, 1998, č. 2–3, s. 34–36. ISSN 1211-8001
- PAVLOVSKÁ, M. *Tvořivá dramatika ve výuce slohu*. Brno: CERM, 1996. ISBN 80-7521-035-3.
- PAVLOVSKÁ, M. *Dramatická výchova*. Brno: CERM, 1998. ISBN 80-7204-071-5.
- PAVLOVSKÁ, M. (ed.) *Cesta současné školy ke škole tvořivé*. Brno: MSD, 2002. ISBN 80-86633-02-0.
- VALENTA, M. *Dramaterapie*. Přerov: Euro-Print, 1999. ISBN 80-86096-27-0.

STORY – BRIDGE BETWEEN GENERATIONS

Abstract: In our contribution we introduce one of the possibilities to improve the relationship between generations and thereby also the relationships at school. We introduce the project Story – Bridge between Generations (seniors, teenagers, university students) done by the students of Drama Education, Faculty of Education, Masaryk University. This project was so successful that it is currently carried out in several places of South-Moravian region. It uses a story to bridge the gap between generations. In the project, we used stories to gain better mutual understanding, to improve the way seniors view teenagers and vice versa. We also point out the relevance of the project for the Drama Education students, future teachers and educators, who by the project completion gained skills and experience that are vital for their future jobs.

Key words: healthy school, healthy relationships, senior, teenager, student, project, story.